فصلنامه ایده های نوین روانشناسی
دوره۱۸، شماره ۲۲، پاییز ۱۴۰۲

پیش‌بینی خلاقیت دانش‌آموزان بر اساس اعتماد به نفس و ویژگی‌های شخصیتی آن‌ها (مطالعه موردی: دانش‌آموزان پسر متوسطه اول شهر پارس‌آباد)

مرتضی فرجیان[۱] حجت حسین زاده[۲]

چکیده

هدف از مطالعه حاضر بررسی توان پیش‌بینی خلاقیت دانش‌آموزان بر اساس اعتماد به نفس و ویژگی‌های شخصیتی آن‌ها می‌باشد. روش تحقیق از نوع توصیفی - همبستگی است. جامعه آماری شامل دانش‌آموزان مقطع پسر متوسطه اول پارس‌آباد در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ است که تعداد آن‌ها ۴۲۵۶ نفر می‌باشد. براساس جدول نمونه‌گیری مورگان و به روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای تعداد ۳۵۲ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شد. ابزار مورد استفاده جهت گردآوری داده‌ها شامل پرسشنامه‌های سنجش خلاقیت تورنس (۱۹۷۹)، اعتماد به نفس آیزنک (۱۹۷۶)، ویژگی‌های شخصیتی باس و همکاران (۱۹۷۵) بودند. در نهایت برای بررسی فرضیه‌ها از آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغیره بهره گرفته شد. نتایج نشان داد که به ازای هر واحد افزایش در نمرات اعتماد به نفس، خلاقیت دانش‌آموزان ۰/۳۲۲ واحد افزایش می‌یابد و همچنین به ازای هر واحد افزایش در نمرات ویژگی‌های شخصیتی، خلاقیت دانش‌آموزان ۰/۲۷۶ واحد افزایش می‌یابد. بنابراین در مراکز مشاوره آموزش و پرورش می‌توان در جهت بهبود خلاقیت دانش‌آموزان، آموزش‌های لازم جهت غلبه بر پایین بودن اعتماد به نفس و بهبود ویژگی‌های شخصیتی را ارائه داد.

کلمات کلیدی: خلاقیت، اعتماد به نفس، ویژگی‌های شخصیتی

۱- استادیار گروه جامعه‌شناسی، واحد پارس آباد مغان، دانشگاه آزاد اسلامی، پارس آباد مغان، ایران (نویسنده مسئول)Morteza.farajian@iau.ac.ir
۲- کارشناس ارشد روانشاسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بیله سوار، اداره آموزش و پرورش پارس آباد، آموزشگاه فردوس

[Downloaded from jnip.ir on 2026-11-24]

مقدمه

دانش‌آموزان در سال‌های دوران تحصیلی در مدرسه تجارب مختلفی را از سوی معلمان مدرسه بر جانب والدین در خانواده دریافت می‌نمایند و در جهان امروز بالاترین و بهترین تولید برای کشورهایی که بخواهند حرف اول را در دنیا داشته باشند، تولید فکر نو است و این امر به خوبی ضرورت توجه به خلاقیت و پرورش آن را در دانش آموزان نشان می‌دهد (دهقان‌زاده و اسماعیلی، ۱۳۹۸: ۱۰۳). شناخت و تعلیم و تربیت افراد خلاق بدین دلیل است که این قبیل افراد بتوانند بار مهمی از وظایف و مسئولیت‌های علمی، فرهنگی و اجتماعی جامعه را بر دوش بکشند. خلاقیت ترکیبی از قدرت ابتکار، انعطاف‌پذیری و حساسیت در برابر نظراتی است که فرد را قادر می‌سازد به نتایج مولدی بیندیشد که حاصل آن رضایت فردی و خشنودی دیگران است (عظیم پور و همکاران، ۱۳۹۶: ۳).

غالب توصیفاتی که بر پایه خلاقیت فرد طرح می‌شوند بر ویژگی‌های شخصیتی وی متمرکز گشته‌اند (ابرازه و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۱۷). اهمیت و نقش تعیین‌کننده ویژگی‌های شخصیتی در خلاقیت، باعث توجه روزافزون محققان به این حوزه شده است و شمار قابل توجهی از پژوهش‌ها به بررسی ویژگی‌های شخصیتی افراد خلاق پرداخته است (فولادوند منصوری و همکاران، ۱۳۹۴). ویژگی‌های شخصیتی به تفاوت‌های فردی در نحوه رفتار، احساس و عمل اشاره دارد که در بین دوران کودکی تا بزرگسالی و همچنین در طول دوران بزرگسالی نسبتاً پایدار هستند (فرشمن و همکاران، ۲۰۱۸: ۳). ویژگی‌های شخصیتی بر رفتار و اعمال افراد مؤثر هستند و در بسیاری از موقعیت‌ها تعیین‌کننده رفتار، نگرش و مهارت‌ها می‌باشند (کیم و همکاران، ۲۰۲۰: ۱۰۵). بر اساس نظریات شخصیت کاستا و مککری (۲۰۰۴) شخصیت به اجزایی از جمله روان رنجورخویی، برونگرایی، گشودگی نسبت به تجربه، مقبولی و وظیفه شناسی که صفات نامیده می‌شود، تقسیم می‌گردد که رفتار شخص را با اندازه‌گیری صفات پیش‌بینی نماید. فرض اساسی دیدگاه صفات این است که انسان را می‌توان از نظر احتمال رفتار، احساسات، اندیشه و تفکر آن‌ها به طریقی خاص توصیف کرد (پابون-کاراسکو و همکاران، ۲۰۲۰: ۱۷۲).

یکی دیگر از متغیرها که در تحقیقات مختلف در رابطه با خلاقیت دانش آموزان مطرح شده است اعتماد به نفس می‌باشد. اعتماد به نفس یک ساختار علمی مهم در روند آموزش است. به عنوان یکی از عوامل مهم در نتایج یادگیری دانش‌آموزان شناخته شده است (احمد و همکاران، ۲۰۱۳: ۳۶۳). اعتماد به نفس جنبه‌ای از خودپنداره است که از قضاوت‌هایی که فرد درباره ارزش خود و احساس‌های مرتبط با این قضاوت‌ها ناشی می‌شود (یعقوب زاده و پورمحمدی، ۱۳۹۷: ۵۵). دانش آموزان با اعتماد به نفس بالا، با شور و شوق در فرایند یادگیری شرکت می‌کنند و در آزمون‌ها عملکرد بهتری نسبت به دانش آموزان با اعتماد به نفس پایین دارند. همچنین دانش آموزان با اعتماد به نفس پایین به طور فعال در فرایند تدریس و یادگیری شرکت نمی‌کنند و ساکت و آرام و در تلاش برای خروج از فعالیت یادگیری هستند (جردن و کلی، ۱۹۹۰؛ وود و همکاران، ۱۹۹۴؛ به نقل از احمد و همکاران، ۲۰۱۳: ۳۶۵). امروزه، برای اصلاح و درمان بسیاری از اختلالات شخصیتی و رفتاری افراد به عنوان اولین یا مهمترین گام به ارزیابی و پرورش و تقویت اعتماد به نفس، مهارت‌های فردی و اجتماعی آنان می‌پردازد (دریسکول، ۲۰۱۳: ۲). به منظور پرورش خلاقیت، اکتفا به آموزش مناسب و برنامه‌ریزی برای ارتقای تفکر خلاق کافی نمی‌باشد بلکه همواره باید به افراد کمک کرد تا بدین منظور، میزان خود پنداره و اعتماد به نفس خود را افزایش دهند (کالیسچاک و سورپ، ۲۰۰۲: ۱۵۸). تحقیقات نشان می‌دهد هر چه روحیه نهراسیدن از شکست در دانش‌آموزان تقویت شود امکان بروز خلاقیت در آنان افزایش چشمگیری می‌یابد (ماسوز، ۲۰۱۱: ۶۲)، ولی کمرویی باعث کاهش خلاقیت می‌گردد (مک دولاند و بیگلو، ۲۰۱۰: ۵۰)، بنابراین اعتماد به نفس امری ضروری برای خلاقیت است (نریمانی و وحیدی، ۱۳۹۲: ۸۰)

در ارتباط با اهمیت خلاقیت، توجه به این موضوع کافی است که عالی‌ترین هدف تعلیم و تربیت در تمام سطوح تحصیلی، ایجاد توانایی خلاقیت در دانش آموزان می‌باشد و اگر در مدارس اطلاعات به صورت حاضر و آماده در اختیار دانش آموزان قرار بگیرد، باعث می‌شود که هیچ انگیزه‌ای وجود نداشته باشد تا دانش‌آموزان، دست به خلاقیت و آفرینندگی بزنند. بدون تردید برای ایجاد و افزایش خلاقیت باید در ابتدا، اعتماد به نفس دانش‌آموزان را افزایش داد و سپس این باور را در آنها ایجاد کرد که عامل اصلی شکست و پیروزی در کارها خودشان هستند. باتوجه به تجربه زیسته محقق، دانش‌آموزان در شهرستان پارس‌آباد با عنایت به ویژگی‌های شخصیتی که دارند و همچنین اعتماد به نفس پایین، در ایجاد خلاقیت مشکل اساسی دارند. همچنین نظر به اهمیت دوران نوجوانی و دوره تحصیلی متوسطه در قوام شخصیت انسان و با توجه به اینکه دنیای آینده، شهروندانی خلاق و نوآور را

[Downloaded from jnip.ir on 2026-11-24]

طلب می‌کند، پژوهش حاضر به دنبال بررسی توان پیش‌بینی خلاقیت دانش‌آموزان بر اساس اعتماد به نفس و ویژگی‌های شخصیتی آنها است. چرا که علیرغم اهمیت موضوع، خلأ علمی در فضای آموزش و پرورش شهرستان در این رابطه وجود دارد و تحقیق مشابهی که به تبیین رابطه این سه متغیر پرداخته باشد، انجام نگرفته است از این رو سوالات پیش رو تحقیق حاضر این خواهد بود که آیا اعتماد به نفس قادر به پیش‌بینی خلاقیت دانش آموزان است؟ آیا آیا ویژگی‌های شخصیتی قادر به پیش‌بینی خلاقیت دانش‌آموزان است؟ سؤال اصلی پژوهش حاضر نیز این است که آیا اعتماد به نفس و ویژگی‌های شخصیتی قادر به پیش‌بینی خلاقیت دانش‌آموزان هستند؟.

روش تحقیق

روش تحقیق برحسب هدف، از نوع کاربردی و از نظر نوع داده‌ها، توصیفی از نوع همبستگی است. همچنین برحسب نحوه اجرا، میدانی از نوع پیمایشی (با استفاده ازپرسشنامه) است. جامعه آماری در پژوهش حاضر شامل دانش آموزان مقطع پسر متوسطه اول پارس‌آباد در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ است که تعداد آنها براساس آمار اخذ شده از اداره آموزش و پرورش شهرستان پارس‌آباد ۴۲۵۶ نفر می‌باشد. جهت نمونه‌گیری و تعیین حجم نمونه از جدول نمونه‌گیری مورگان استفاده گردید که به روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای تعداد ۳۵۲ نفر انتخاب شد.

پرسشنامه سنجش خلاقیت تورنس (۱۹۷۹): آزمونی که تحت عنوان پرسشنامه سنجش خلاقیت تورنس در ایران شناخته می‌شود در واقع کوتاه شده و استاندارد شده آن می‌باشد که توسط دکتر عابدی استاد دانشگاه تهران در سال ۱۳۷۲ ساخته و معرفی گردید. این آزمون دارای ۶۰ سوال می باشد، پرسشنامه سنجش خلاقیت تورنس در واقع چهار عامل تشکیل‌دهنده خلاقیت یعنی سیالی، ابتکار، انعطاف و بسط را مورد سنجش قرار می‌دهد. دامنه نمره کل خلاقیت هر آزمودنی بین ۰ تا ۱۲۰ خواهد بود. طبق تحقیقات دکتر عابدی آزمون خلاقیت مورد نظر هم از نظر روایی همزمان (با اجرای همزمان آزمون اصلی خلاقیت تورنس و آزمون خلاقیت دکتر عابدی نتایج معنی داری از همبستگی بین عوامل چهارگانه هر دو آزمون بدست آمده است مثلا همبستگی بین دو خرده آزمون ابتکار(۴۹۷ ٪ = r) و بین دو خرده آزمون سیالی(۴۶۸ ٪ =r) بوده است). ضمنا آزمون مورد استفاده نیز از نظر روایی محتوی (نظر صاحبنظران) مورد تائید استاد راهنما قرار گرفته است. براساس تحقیقات کفایت اعتبار کل آزمون ۲۷٪ ، مقیاس سیالی ۰۹٪ ، مقیاس انعطاف‌پذیری ۱۳٪، مقیاس ابتکار ۱۵٪ و مقیاس بسط ۲۴٪ گزارش گردیده که ضرایب بدست آمده در سطح ۰۵/. معنی‌دار هستند. در تحقیقی که کفایت در موضوع موصوف انجام داده بود میزان پایایی پرسشنامه با استفاده از روش تصنیف و فرمول اسپیرمن – براون را ۹۰ ٪ برای کل آزمون, مقیاس سیالی ۸۸ ٪ ، مقیاس انعطاف‌پذیری ۷۷٪، مقیاس ابتکار ۳۹٪ و بسط ۳۹٪ گزارش شده که همه نتایج در سطح کمتر از۰۵ ٪ معنی‌دار می‌باشد. با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای میزان خلاقیت کل، مقیاس سیالی، مقیاس انعطاف‌پذیری، ابتکار و بسط به ترتیب نتایج ٪۸۷، ٪۸۷ ، ۰/۸۱ ، ٪۳۷ و ۷۰٪ گزارش شده است که این نتایج نیز در سطح کمتر از ۰۵٪ معنی‌دار است (کفایت ، ۱۳۸۹: ۱۰۸ و۱۰۹).

- پرسشنامه اعتماد به نفس آیزنک (۱۹۷۶): پرسشنامه عزت نفس آیزنک، ابزاری جهت سنجش میزان عزت نفس افراد است که توسط آیزنک تنظیم شده است. این پرسشنامه شامل ۳۰ سوال است که با سه گزینه بله، خیر، نمی‌دانم باید به آن‌ها پاسخ داد. در مورد سوالات شماره ۱، ۲، ۵، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۶، ۲۲، ۲۳، ۲۹، ۳۰ گزینه بله ۱ امتیاز و گزینه خیر صفر امتیاز دریافت خواهد نمود. در مورد سوالات شماره ۳، ۴، ۶، ۷، ۸، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۷، ۱۸، ۱۹ ۲۰، ۲۱، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷ و ۲۸ گزینه خیر ۱ امتیاز و گزینه بلی ۰ امتیاز دریافت خواهد کرد. در مواردی که گزینه علامت سوال (؟) انتخاب گردد نیم نمره (۰/۵) از امتیاز کسب خواهد گردید. برای بدست آوردن امتیاز کلی پرسشنامه، مجموع امتیازات تک تک سوالات را با هم جمع نمائید. این امتیاز دامنه ای از ۰ تا ۳۰ خواهد داشت. نمرات بالاتر نشان‌دهنده عزت نفس بالاتر شخص پاسخ دهنده خواهد بود و برعکس. هرمزی نژاد (۱۳۸۰) روایی این پرسشنامه را برای دانشجویان دختر ۷۴/۰ و برای دانشجویان پسر ۰/۷۹گزارش کرده است. ضریب پایای آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۸۸ و با استفاده از روش تنصیف ۰/۸۷ گزارش شده است.

- پرسشنامه ویژگی های شخصیتی باس و همکاران (۱۹۷۵): پرسشنامه شناخت و تفسیر شخصیت باس و همکاران (۱۹۷۵) شامل ۲۷ سوال است که در قالب چهار تیپ یا ویژگی شخصیتی منصف، جسور یا قاطع، مساوات طلب یا تساوی‌گرا و درون‌نگر طراحی شده است. رتبه‌بندی پرسش نامه بر اساس مقیاس لیکرت شامل پنج گزینه کاملاً مخالفم، مخالفم، نه موافق و نه مخالفم،

[Downloaded from jnip.ir on 2026-11-24]

موافقم و کاملاً موافقم با تخصیص نمره ۱ تا ۵ انجام شده است. به ترتیب سؤالات ۱ تا ۱۱ پرسش نامه، شخصیت منصف، سؤالات ۱۲ تا ۱۶ شخصیت جسور یا قاطع، سؤالات ۱۷ تا ۲۲ شخصیت تساوی گرا، سؤالات ۲۳ تا ۲۷ شخصیت درون‌گرا را مشخص خواهند نمود. پایایی پرسشنامه توسط باس و همکاران (۱۹۷۵)به روش آلفای کرونباخ ۰/۷۴ گزارش شده است. باس و همکاران (۱۹۷۵) نشان دادند که این پرسشنامه همسانی درونی بالایی به روش آلفای کرونباخ (۰/۸۹) دارد. همچنین همبستگی زیر مقیاسهای این پرسشنامه با یکدیگر و با کل مقیاس نیز بین ۰/۲۵ تا ۰/۴۵ بود که بیانگر روایی بالای پرسشنامه است. در پژوهش کربلایی سلمانپور ممقانی و همکاران (۱۳۹۴) به منظور تعیین روایی علمی پرسشنامه از روش روایی محتوی استفاده شد. برای این منظور نسخه اصلی پرسشنامه توسط دو مترجم زبان انگلیسی به زبان فارسی برگردانده شد. سپس دو مترجم دیگر نسخه فارسی تهیه شده را از نظر کیفیت ترجمه شامل وضوح، کاربرد زبان مشترک و معادل سازی مفهومی مورد ارزیابی قرار دادند. در مرحله بعد نسخه فارسی توسط مترجم دیگری به زبان انگلیسی برگردانده شد و در نهایت ترجمه‌ها با یکدیگر مقایسه شدند. سپس پرسشنامه در اختیار ۱۲ نفر از متخصصان و صاحب نظران علوم روان‌شناسی رفتاری و مدیریت خدمات بهداشتی درمانی قرار گرفت. در بررسی اعتبار علمی پرسشنامه با استفاده از ابزار CVI، این شاخص برابر ۰/۸۳ گزارش شد که حاکی از اعتماد و اعتبار علمی پرسشنامه مزبور بود کربلایی سلمانپور ممقانی و همکاران (۱۳۹۴) ضریب آلفای کرونباخ این پرسشنامه در پژوهش حاضر ۰/۷۳ گزارش شد.

برای آزمون فرضیه‌ها از آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون استفاده شد. تمام تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار آماری SPSS22 استفاده گردید.

یافته‌ها

بررسی‌ها نشان داد که ۱۰ درصد از خانواده‌های دانش‌آموزان دارای وضعیت اقتصادی ضعیف، ۴۰ درصد وضعیت متوسط، ۳۸ درصد وضعیت خوب و ۱۲ درصد وضعیت اقتصادی خیلی خوب دارند. همچنین ۵۸ درصد مادران (بیشترین تعداد) دارای مدرک تحصیلی زیردیپلم هستند. اکثر پدران (۴۰ درصد) نیز دارای مدرک تحصیلی دیپلم هستند.

فرضیه اصلی: میزان اعتماد به نفس و ویژگی‌های شخصیتی، میزان خلاقیت دانش‌آموزان را پیش‌بینی می‌کند.

به منظور آزمون این فرضیه از رگرسیون چندگانه همزمان استفاده شده است که در آن متغیرهای اعتماد به نفس و ویژگی‌های شخصیتی به عنوان متغیرهای پیش‌بین و خلاقیت به عنوان متغیر ملاک می‌باشند.

جدول ۱. نتایج اجرای رگرسیون چندگانه برای پیش‌بینی خلاقیت دانش‌آموزان از طریق مقیاس‌های اعتماد به نفس و ویژگی‌های شخصیتی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	معنی‌داری
پیش‌بین	۶۶۳۲/۵۴	۲	۳۳۱۶/۲۷	۲۱۰/۵۵	۰/۰۰۰
باقی مانده	۵۵۱۳/۷۹	۳۵۰	۱۵/۷۵		
کل	۱۱۰۵۳/۳۳	۳۵۲			

نتایج حاصل از اجرای رگرسیون چندگانه که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، مقیاس‌های اعتماد به نفس و ویژگی‌های شخصیتی می‌توانند خلاقیت دانش‌آموزان را پیش‌بینی کنند (F=۲۱۰/۵۵ ؛P<۰/۰۵).

فرضیه اول: اعتماد به نفس میزان خلاقیت دانش‌آموزان را پیش‌بینی می‌کند.

جدول ۲. ضریب همبستگی خلاقیت دانش‌آموزان با اعتماد به نفس آنها

شاخص	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری
اعتماد به نفس	۰/۴۱۱	۰/۰۰۰

ضریب همبستگی پیرسون خلاقیت دانش‌آموزان با اعتماد به نفس آنها در جدول ۲ آورده شده است و براساس داده‌ها چنین استنباط می‌شود که میان خلاقیت دانش‌آموزان و اعتماد به نفس آنها رابطه معنادار و مثبت وجود دارد (p=۰/۰۰۰ و ۰/۴۱۱=

[Downloaded from jnip.ir on 2026-11-24]

r). بنابراین چنین نتیجه‌گیری می‌شود که متغیر اعتماد به نفس قادر است خلاقیت دانش‌آموزان را به طور معنی‌دار پیش‌بینی کند.

جدول ۳ پیش‌بینی خلاقیت دانش‌آموزان براساس اعتماد به نفس دانش‌آموزان را نشان می‌دهد.

جدول ۳ نتایج تحلیل رگرسیون پیش‌بینی خلاقیت براساس اعتماد به نفس دانش آموزان

مدل	ضرایب غیر استاندارد	ضرایب استاندارد		T	سطح معنی‌داری
	B	خطای استاندارد	β		
عدد ثابت		۱/۵۴۷		۱/۴۳۲	۰/۰۰۰
اعتماد به نفس	۰/۳۵۶	۰/۱۴۹	۰/۳۲۲	۵/۷۴۲	۰/۰۰۱

ضرایب رگرسیون استاندارد شده در جدول نشان می‌دهد که خلاقیت دانش‌آموزان بر اساس اعتماد به نفس آنها قابل پیش‌بینی است ($p<۰/۰۵$) و چنان که در جدول ۳ نشان می‌دهد که به ازای هر واحد افزایش در نمرات اعتماد به نفس، خلاقیت دانش‌آموزان ۰/۳۲۲ واحد افزایش می‌یابد.

فرضیه دوم: ویژگی‌های شخصیتی میزان خلاقیت دانش‌آموزان را پیش‌بینی می‌کند.

جدول ۴، ضریب همبستگی پیرسون خلاقیت دانش آموزان با ویژگی‌های شخصیتی آنها را نشان می‌دهد.

جدول ۴ ضریب همبستگی خلاقیت دانش‌آموزان با ویژگی‌های شخصیتی آنها

شاخص	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری
روان رنجوری	۰/۱۸۹	۰/۰۰۸
برون‌گرایی	۰/۲۹۸	۰/۰۰۰
گشودگی	۰/۲۲۵	۰/۰۰۵
سازگاری	۰/۲۴۷	۰/۰۰۲
وظیفه‌شناسی	۰/۲۲۳	۰/۰۰۴
نمره کل	۰/۳۶۹	۰/۰۰۰

براساس نتایج بدست آمده که در جدول ۴ ارائه شده است، میان خلاقیت دانش آموزان و ویژگی‌های شخصیتی رابطه معنادار وجود دارد ($p=۰/۰۰۰$ و $r=۰/۳۶۹$). بنابراین می‌توان گفت که متغیر ویژگی‌های شخصیتی قادر است خلاقیت دانش‌آموزان را به طور معنی‌دار پیش‌بینی کند. در ادامه جدول ۵ پیش‌بینی خلاقیت دانش‌آموزان براساس ویژگی‌های شخصیتی آنها را نشان می‌دهد.

جدول ۵ نتایج تحلیل رگرسیون پیش‌بینی خلاقیت براساس ویژگ های شخصیتی دانش‌آموزان

مدل	ضرایب غیر استاندارد	ضرایب استاندارد		T	سطح معنی‌داری
	B	خطای استاندارد	β		
عدد ثابت		۱/۵۴۷		۱/۴۳۲	۰/۰۰۰
روان‌رنجوری	۰/۲۶۵	۰/۰۶	۰/۲۰۳	۲/۳۵۴	۰/۰۰۴
برون‌گرایی	۰/۲۵۶	۰/۱۳	۰/۲۲۱	۳/۳۶۲	۰/۰۰۲
گشودگی	۰/۲۲۴	۰/۱۲	۰/۱۸۴	۲/۵۶۹	۰/۰۱۲
سازگاری	۰/۲۲۳	۰/۱۱	۰/۱۹۵	۳/۴۱۵	۰/۰۰۳
وظیفه‌شناسی	۰/۲۴۵	۰/۰۹	۰/۲۰۱	۳/۳۶۴	۰/۰۰۴
نمره کل	۰/۳۰۴	۰/۰۹۶	۰/۲۷۶	۳/۱۱۶	۰/۰۰۰

[Downloaded from jnip.ir on 2026-11-24]

ضرایب رگرسیون استاندارد شده در جدول ۵ نشان می‌دهد که خلاقیت دانش‌آموزان بر اساس ویژگی‌های شخصیتی آنها قابل پیش‌بینی است ($p<۰/۰۵$) و چنان که در جدول ۵ نشان داده شده است به ازای هر واحد افزایش در نمرات ویژگی‌های شخصیتی، خلاقیت دانش‌آموزان ۰/۲۷۶ واحد افزایش می‌یابد.

همچنین باتوجه به نتایج حاصله مولفه‌های ویژگی‌های شخصیتی نیز بطور معنی‌داری قادر به پیش‌بینی میزان خلاقیت دانش‌آموزان هستند. به عبارت بهتر براساس جدول فوق، برون‌گرایی (β=۰/۲۲۱) بیشتر از بقیه سایر مولفه‌ها یعنی گشودگی (β=۰/۱۸۴)، سازگاری(β=۰/۱۹۵)، روان رنجوری(β=۰/۲۰۳)، وظیفه شناسی (β=۰/۲۰۱) خلاقیت دانش‌آموزان را پیش‌بینی می کند.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج نشان داد که متغیر اعتماد به نفس قادر است خلاقیت دانش‌آموزان را به طور معنی‌دار پیش‌بینی کند. که به ازای هر واحد افزایش در نمرات اعتماد به نفس، خلاقیت دانش آموزان ۰/۳۲۲ واحد افزایش می‌یابد. نتیجه حاضر با یافته‌های کاظمی و رضایی (۱۴۰۱)، رابری و همکاران (۱۳۹۸) و عبادی و موسوی (۱۳۹۶) که به نتایج مشابهی دست یافتند همسو می‌باشد

در تبیین می‌توان گفت که افراد خلاق نیاز به شرایط ذهنی خاصی دارند که در آن بتوانند خوب فکر کنند، خوب استدلال و نتیجه‌گیری کنند و نیز خوب عمل کنند، از یک طرف افراد دارای اعتماد به نفس بالا این شرایط ذهنی را دارند و از طرف دیگر نیز کسانی که از سطح شادکامی بالایی برخوردارند، احتمالا آرامش روانی بهتری داشته و رضایت از زندگی بالایی دارند، کار آمد هستند. لذا این افراد نیز استعداد بیشتری برای طرح‌ریزی برنامه‌های خلاق و انجام کارهای خلاقانه دارند تا کسانی که واجد چنین ویژگی‌هایی نیستند. اما کسی که اعتماد به نفس کمی دارد؛ ذهنش درگیر مسائل و مشکلات است؛ رضایتی از زندگی ندارد؛ لذتی از زندگی نمی‌برد و احساس کار آمدی و کنترل ندارد و در مجموع فردی است که شادکامی پایینی دارد، اصولا نمی‌تواند فرد خلاقی باشد. تحقیقات نشان می‌دهد هر چه روحیه نهراسیدن از شکست در دانش‌آموزان تقویت شود امکان بروز خلاقیت در آنان افزایش چشمگیری می‌یابد (ماسوز، ۲۰۱۱: ۶۲)، ولی کمرویی باعث کاهش خلاقیت می‌گردد (مک دولاند و بیگلو، ۲۰۱۰: ۵۰)، بنابراین اعتماد به نفس امری ضروری برای خلاقیت است. بنابراین تعادل در اعتماد به نفس در صورتیکه سایر شرایط موجود باشد باعث می‌شود که فرد به فعل درآوردن استعدادهای بالقوه خود از آن جمله خلاقیت باشد. زمانیکه درجه اعتماد و پذیرش خود در او کاهش یابد یاس و نومیدی ناشی از آن در جریان به فعالیت رسیدن قوای خلاقه اختلال و آشفتگی ایجاد می‌کند. یکی از معضلات جامعه ما اینست که افراد خلاق و متبکر به دلیل بی بهره بودن از اعتماد به نفس کافی به ابراز تفکرات نو ابداعات تازه خویش اعتراض کنند در حالیکه افراد خلاق و نوآور در پی جلب توجه این و آن نیستند و اتفاقاً در بسیاری از مواقع در مورد استهزای عمل دیگران هم قرار می‌گیرند. از میان مجموعه ویژگی‌های افراد خلاق به دو صفت می‌توان برخورد کرد که تمام محققان و کارشناسان که سال‌ها در این زمینه کار کرده‌اند بر آنها تأکید داشتند یکی برخورداری از قوه تخیل قوی در دوران کودکی و دیگری داشتن اعتماد به نفس قوی در نوجوانی و جوانی (نریمانی و وحیدی، ۱۳۹۲: ۸۰) یکی دیگر از نتایج نشان داد که متغیر ویژگی‌های شخصیتی قادر است خلاقیت دانش‌آموزان را به طور معنی‌دار پیش‌بینی کند. که به ازای هر واحد افزایش در نمرات ویژگی‌های شخصیتی، خلاقیت دانش آموزان ۰/۲۷۶ واحد افزایش می‌یابد. نتیجه حاضر با یافته‌های امینی و شعیبی (۱۴۰۰)، دهقانزاده و اسماعیلی (۱۳۹۸)، فولادی (۱۳۹۷)، پورابوالقاسم حسینی (۱۳۹۶)، رضائی (۱۳۹۳)، همدان و همکاران (۲۰۲۳) و لی و همکاران (۲۰۲۲) که به نتایج مشابهی دست یافتند همسو می‌باشد.

در تبیین نتیجه به دست آمده می‌توان گفت: توانایی برقراری روابط اجتماعی، خلاقیت را افزایش می‌دهد. در واقع برقراری روابط گرم، صمیمی و فعال با دیگران هسته اولیه شکیل‌گیری هیجانات است. لذا، می‌توان نتیجه گرفت که افراد برونگرا به دنبال کشف راه‌های ارتباطی جدید بدیع و سودمند برای برقراری ارتباط با دیگران و حتی محیط پیرامونی خود می‌باشند. هم چنین افرادی که انعطاف‌پذیری دارند به دنبال این هستند که راه حلی پیدا کنند که روابط آنها را با دیگران صدمه نزند و به دنبال پاسخ‌هایی هستند که در توافق با دیگران قرار گیرند. از این رو، افرادی که در آنها ویژگی‌های شخصیتی در سطح بالایی باشد، از خلاقیت بالایی نیز برخوردار می‌باشند. در تبیین رابطه مثبت بین گشودگی با خلاقیت، می توان گفت فرد خلاق کسی است که از ذهنی جستجوگر و آفریننده برخوردار باشد. در حقیقت خلاقیت، توانایی فرد برای تولید ایده‌ها، نظریه‌ها، بینش‌ها یا اشیاء جدید و بازسازی آنها در علوم و سایر زمینه ها است و از آنجا که صفت گشودگی با میل به تجربه موضوعات متفاوت و جدید تعریف

[Downloaded from jnip.ir on 2026-11-24]

می‌شود با خلاقیت در ارتباط است. در همین راستا لنگر (۲۰۰۹) عنوان داشته که افراد خلاق گشودگی و انعطاف‌پذیری بیشتری از خود در برابر موضوعات جدید نشان می‌دهند. از آنجا که افراد وظیفه‌شناس از انگیزه زیادی برای فعالیت‌های خود برخوردارند و مدت زمان زیاد و طولانی را صرف می‌کنند تا به اهداف و فعالیت‌های خود بپردازند به نظر می‌رسد تحت تأثیر صفت وظیفه‌شناسی قرار دارند. بنابراین می‌توان گفت، گشودگی و وظیفه‌شناسی به دانش‌آموزان این امکان را می‌دهد که در اطرافشان به جست و جو بپردازند و محرک‌های مختلف را ببینند و با هوش و دانش خود آن را دریافت کنند، همچنین دانش‌آموزانی که از صفت وظیفه‌شناسی بالایی برخوردارند، پس از طرح اهداف خلاقانه نسبت به آن متعهد خواهند بود.

منابع

ابرازه، مهدی، زاده محمدی، علی و شایگانفر، نادر. (۱۳۹۶). تعیین رابطه میان ویژگی‌های شخصیتی، خلاقیت و خودشکوفایی در دانشجویان رشتهٔ طراحی صنعتی: نقش تفاوت جنسیتی. نشریه هنرهای زیبا- هنرهای تجسمی, ۲۲(۴), ۱۲۴-۱۱۵.

امینی، الهام و شعیبی، سعید، (۱۴۰۰)، بررسی رابطه ی بین خلاقیت و ویژگی‌های شخصیتی (درونگرایی و برونگرایی) بین دانش آموزان، پنجمین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی، مشاوره و علوم تربیتی، تهران.

پورابوالقاسم حسینی، شیما، (۱۳۹۶)، رابطه ویژگی‌های شخصیتی و خلاقیت در بین دانش آموزان رشته علوم انسانی و علوم تجربی، کنفرانس ملی پژوهش های نوین در مدیریت، اقتصاد و علوم انسانی، کازرون.

خیرآوران، زهره. (۱۳۹۴). بررسی عوامل موثر بر خلاقیت دانش آموزان مقطع ابتدایی شهر تهران از دیدگاه معلمان. همایش ملی آموزش ابتدایی.

دهقان زاده، ابراهیم، و اسماعیلی شاد، بهرنگ. (۱۳۹۸). پیش‌بینی خلاقیت دانش‌آموزان بر اساس ویژگی‌های شخصیتی و راهبردهای یادگیری. توسعه ی آموزش جندی شاپور، ۱۰(ویژه نامه)، ۱۱۳-۱۰۲.

رابری، ساره، رودباری، محمدحسین، و امیرمحمدی دولت آباد، امینه. (۱۳۹۸). بررسی رابطه اعتماد به نفس و خلاقیت بین دانش آموزان شهر جیرفت. نخبگان علوم و مهندسی، ۴(۶)، ۶۴-۵۶.

رضائی، سعیده، (۱۳۹۳)، رابطه ویژگی‌های شخصیتی با عملکرد تحصیلی و خلاقیت دانش آموزان سال اول متوسطه شهر اقلید، پایان نامه کارشناسی ارشد. گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت.

عبادی، زهرا و موسوی، سارا، (۱۳۹۶)، بررسی رابطه بین اعتماد به نفس و خلاقیت دانشجویان، همایش بین المللی روانشناسی و مطالعات اجتماعی، تهران.

عظیم پور، رضا، عیسوی، محسن، و عظیم پور، احسان. (۱۳۹۶). اثربخشی راهبرد یاددهی- یادگیری نقشه مفهومی در تدریس علوم بر خلاقیت دانش آموزان پایه ششم ابتدایی. ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، ۶(۴)، ۲۶-۱.

فولادی، سامیه، (۱۳۹۷)، رابطه ویژگی‌های شخصیتی و خلاقیت دانش آموزان دوره دوم ابتدایی شهر بندرعباس، پنجمین همایش علمی پژوهشی «ازنگاه معلم»، میناب.

کاظمی، سلطانعلی و رضایی، آذرمیدخت و زینلی، زهرا، (۱۴۰۱)، رابطه راهبردهای فراشناختی و خلاقیت با اعتماد به نفس وعملکرد تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی شهر سده، ششمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های کاربردی در علوم و مهندسی.

نریمانی، محمد، و وحیدی، زهره. (۱۳۹۳). مقایسه نارسایی هیجانی، باورهای خودکارآمدی و عزت نفس در میان دانش‌آموزان با و بدون ناتوانی یادگیری، ناتوانی‌های یادگیری، ۳(۲)، ۹۱-۷۸.

یعقوب زاده، ابراهیم، و پورمحمدی، سیده مریم. (۱۳۹۷). رابطه ویژگی‌های شخصیتی با انگیزش پیشرفت از طریق واسطه‌گری هوش هیجانی و عزت نفس در دانش آموزان. علوم حرکتی و رفتاری، ۱(۱)، ۶۴-۵۳.

Ahmad,L. Zeb,A. Ullah, S and .Ali, A.(2013). Relationship between Self-Esteem and Academic Achievements of Students: A Case of Government Secondary Schools inDistrict Swabi, KPK, Pakistan. International J. Soc. Sci. & Education 2013 Vol.3 ,361 -369.

[Downloaded from jnip.ir on 2026-11-24]

Angulo-Brunet, A., & Soto-Sanfiel, M. T. (2022). The Link Between Creativity, Personality, and Art in Communication Students: Singapore. Journalism & Mass Communication Educator, 77(3), 322–338.

Driscoll, R. (2013). Parental interference and romantic love: the Romeo and Juliet effect. Journal of personality and social psychology, 24(1), 1-15.

Ferschmann, L; Fjell, A. M; Vollrath, M. E; Grydeland, H; Walhovd, K. B & Tamnes, C. K. (2018).Personality traits are associated with cortical development across adolescence: A longitudinal structural MRI study. Child development. 89(3), 811-822

Hemdan, J., Taha, D, and Cherif, A. (2023). Relationship between personality types and creativity: A study on novice architecture students, Alexandria Engineering Journal, 65: 847-857.

Kalischuk, R. G. & Thorpe, K. (2002). Thinking Creatively: From Nursing Education to Practice, Journal of Continuing Education in Nursing, 33(4), 155-63.

Kim, M., Clark, S.L., Donnellan, M,B., Burt,S.A. (2020).A multi-method investigation of the personality correlates of diggital aggrssion .Journal of Reaserch in personality,85,103-123.

Li L-N, Huang J-H and Gao S-Y. (2022). The Relationship Between Personality Traits and Entrepreneurial Intention Among College Students: The Mediating Role of Creativity. Front. Psychol. 13: 1-10.

Mac Donald, N. M. & Bigelow, S. (2010). Teaching for Creativity through Fashion Design, Journal of Family and Consumer Sciences, 102(2), 48-53.

Matthews, M. L. (2011). Connecting Creativity and Critical Thinking to the Campaign Planning Process, Journal of Communication Teacher, 25(1), 61-67.

Zhang, L. F and Sternberg, R. J (2011). Revisiting the Investment Theory of Creativity. Creativity Research Journal, 23(3): 229-238.

[Downloaded from jnip.ir on 2026-11-24]

Predicting Students' Creativity based on their Self-Confidence and Personality Traits (Case Study: Male Students of the First Secondary School in Parsabad City)

Morteza Farajian[1], Hojjat Hosseinzadeh[2]

Abstract

The purpose of this study is to investigate the ability to predict students' creativity based on their self-confidence and personality traits. The research method is descriptive-correlation. The statistical population includes the boys' first secondary school students of Parsabad in the academic year 1402-1401, whose number is 4256. Based on Morgan's sampling table, 352 people were selected as a statistical sample using a multi-stage cluster method. The tools used to collect data included Torrance's (1979) creativity questionnaires, Eysenck's (1976) self-confidence questionnaires, Bass et al.'s (1975) personality traits. Finally, Pearson's correlation test and multivariate regression were used to check the hypotheses. The results showed that for each unit increase in self-confidence scores, students' creativity increases by 0.322 units and also for each unit increase in personality traits scores, students' creativity increases by 0.276 units. Therefore, in education counseling centers, in order to improve students' creativity, necessary training can be provided to overcome low self-confidence and improve personality traits.

Keywords: Creativity, Self-Confidence, Personality Traits

1 Assistant Professor, Department of Sociology, Pars Abad Moghan Branch, Islamic Azad University, Pars Abad Moghan, Iran (Corresponding Author)

2 Master of General Psychology, Islamic Azad University, Bileh Sawar Branch, Pars Abad Department of Education, Ferdous School

[Downloaded from jnip.ir on 2026-11-24]